

VYRIAUSIASIS LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETAS

VYRIAUSIOJO LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETO DEKLARACIJA

Į LIETUVIŲ TAUTĄ!

Lietuvių Tauta, siekdama išlaisvinti Lietuvą iš okupacijos ir atstatyti Lietuvos valstybės suvereninių organų svetimos jėgos laikinai sutrukdytą veikimą, yra reikalinga vieningos politinės vadovybės. Tam tikslui politinės lietuvių grupės, kaip tautos politinės minties reiškęjos ir vykdytojos, sutarė sujungti visas savo jėgas bendram darbui ir sudarė Vyriausiąjį Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą – VLIK.

Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, pradėdamas savo darbą, skelbia –

1. Lietuvių Tautos laisvė ir Lietuvos valstybės nepriklausomybė yra Tautos egzistencijos ir jos visokeriopos gerovės būtinoji sąlyga.

2. Suvereninė Lietuvos valstybė nei dėl Tarybų Sąjungos, nei dėl dabartinės Reicho okupacijos nėra išnykusi, tik suvereninių valstybės organų veikimas yra laikinai sutrukdytas. 1940 m. birželio 15 d. Tarybų Sąjungos okupacijos ir tos okupacijos prievartoje padarytų kitų jėgos ir klastos aktų pertrauktas Lietuvos valstybės suvereninių organų veikimas 1941 m. birželio 23 d. Tautos sukilimu ir Laikinosios Vyriausybės veikimu buvo laikinai atstatytas.

3. Lietuvą iš okupacijos išlaisvinus, ir toliau veikia 1938 m. Lietuvos Konstitucija, kol ji teisėtu keliu bus atitinkamai pakeista.

4. Respublikos Vyriausybė, laikui atėjus, bus sudaryta Vyriausiajame Lietuvos Išlaisvinimo Komitete koaliciniu pagrindu politinių grupių susitarimu.

5. Demokratinė Lietuvos valstybės santvarka bus suderinta su plačiųjų tautos sluogsnių interesais ir bendromis pokario sąlygomis.

6. Respublikos Prezidento ir Seimo rinkimų įstatymai bus reformuoti pagal demokratinis rinkimų principus.

7. Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, vadovaudamas Tautos Kovoms ir darbams Lietuvai išlaisvinti, Lietuvos valstybės suvereninių organų veikimui atstatyti, demokratinėi Lietuvos santvarkai atkurti ir kraštui nuo bolševizmo ir kitų jo gyvenimą ardančių veiksnių apginti, vykdys ko plačiausią visuomenės konsolidaciją, lygins politinių grupių tarpusavio nesusipratimus.

8. Didžiai vertindamas tautinių karo pajėgų reikšmę kovoje dėl Lietuvos išlaisvinimo, Komitetas visokeriopai remis Lietuvos kariuomenės atkūrimą.

9. Komitetas palaikys glaudžius ryšius su Lietuvos pasiuntinybėmis ir konsulatais ir bendradarbiaus su užsienių, ypačiai Amerikos, lietuviams ir su visomis tautų apsisprendimo laisvę ir Lietuvos nepriklausomybę pripažįstančiomis tautomis.

10. Kultūrinei ir ūkinei Tautos pažangai paspartinti ir valstybės gyvenimui veikiau į normalų kelią grąžinti Komitetas rinks ir ruoš medžiagą išlaisvintosios Lietuvos administracijai, ūkiui, socialiniam gyvenimui, teisingumo ir švietimo darbui tvarkyti.

Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, skelbdamas Lietuvių Tautai šią savo deklaraciją, kviečia visų politinių nusistatymų geros valios lietuviams nusiteikti tarpusavio bendradarbiavimo ir vienybės dvasia nelygstamoje kovoje dėl Lietuvos.

Vardan tos Lietuvos vienybė težydi!

VYRIAUSIASIS LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETAS

Vilnius, 1944 m. Vasario 16 d.

BALYS GAIDŽIŪNAS. ATSIMINIMAI APIE NACIŲ OKUPACIJĄ IR VLIK'Ą

Kurie dar galvojo, kad vokiečių okupacijos sąlygomis bus šiek tiek vietos grynai lietuviškai veiklai, kad ir nacionalsocialistiniu vandeniu pašlakstyta, galvojimo klaidas taip pat greit pamatė. Ir tie, kurie praždioje okupacijos dar norėjo sveikintis pakėlę rankas, ir tie, kurie bandė ant raštinių durų išsikabinti iškabas, kad jie esą jaunimo vadai, rankas nuleido ir iškabas paslėpė. O kurie iš karto suprato, kad mūsų kraštas iš vienos okupacijos įėjo į kitą, tuoj pradėjo rūpintis naujo pasipriešinimo organizavimu.

Pasimokius iš pirmosios okupacijos, palyginti, greitai susiorganizavo du, prieš vokiškąją okupaciją kovojantieji, centrai. Vienas iš jų buvo Vyriausias Lietuvių komitetas, o kitas – Lietuvos Taryba. [...]

Du veikė centrai, kad ir gerą darbą dirbdami, kai kuriais atvejais savo taktika ir nutarimais, prieš tą patį vokišką okupantą, pradėjo kryžiuotis. Tegul tas kryžiavimasis ir nebuvo esminis, bet jis buvo labiausiai pavojingas pačių centrų veikėjams. Pogrindžio laikraščiuose paleista viena kita adata, galėjo okupanto saugumui būti ženklas, kur reikia ieškoti pačių veikėjų. Todėl ne be pagrindo sielotasi, kad reikia dvilypumą kaip nors užbaigti. [...]

Naujo, dar bevardžio bendro pasipriešinimo organo atstovai, į pirmą posėdį susirinko 1943 m. lapkričio 25 d. 8 val. vakaro Kaune, Parodos gatvės 8 Nr. mano dideliame kambaryje. Butas, turįs kelis didelius kambarius, buvo nuomojamas. [...]

Pirmo posėdžio dieną parinkau tokią, kuri sutapo su mano gimtadieniu. Atseit, jei būsim užklupti, galėsime aiškintis, kad susirinkom gimtadienio atšvęsti. Bet, užklupimo metu vargu tai būtų turėję kokios reikšmės. Kad pirmas susitikimas būtų kiek jaukesnis, buvo paruošta kavos ir užkandžių. [...]

Pirmam posėdyje buvo jaučiama, kad susirinkusieji vieni į kitus dar žiūri su nedideliu smalsumu ir tam tikru nepasitikėjimu. Bet tai buvo suprantama pradžia. Greit tas įtempimas praėjo ir vieni su kitais ėmė glaudžiai bendradarbiauti. Pirmieji posėdžiai ėjo apie vardo nustatymą ir prezidiumo sudarymą. [...] Kada buvo jaučiama, kad reikės rinktis vieną iš dviejų buvusių vardų, jis [prof. A. Tumėnas] ir pasiūlė įdėti išlaisvinimo žodį. Anot prof. A. Tumėno, jei jau vyriausias komitetas, tai kokiam gi uždaviniui vykdyti tas komitetas, jei ne Lietuvos išlaisvinimui. Visi su tais išvedžiojimais sutiko ir vardas buvo sutartas. Į VLIK prezidiumą pirmininku buvo išrinktas Vasario 16 akto signataras prof. Steponas Kairys (socialdemokratų atstovas), vicepirmininkai dr. Adolfas Damušis (Lietuvių Frontas) ir Balys Gaidžiūnas (tautininkų). Taigi prezidiume buvo atstovaujamos visos trys pagrindinės srovės.

Sutarus vardą ir išrinkus vadovybę, būtinai reikėjo naujam centrui įsipilietinti ir visoje tautoje. Tai būtinai reikėjo paruošti ir paskelbti deklaraciją. O ją ruošian reikėjo derinti visų grupių reikalavimus, kad iš okupacijų išsilaisvinusi Lietuva iš karto įeitų į išryškintą savistovumo kelią. Ir tokiam deklaracijos darbui užsitęsęs, buvo įeita į 1944 metus. Tat ir buvo nutarta, kad deklaracijos skelbimas sutaptų su Vasario 16 švente. Tą dieną deklaracija ir buvo paskelbta visomis tada galimomis priemonėmis: per visus pogrindžio laikraščius, per nelegalų radiją, specialiai atspaustus lapelius.